

SAMUELOVI BELLUŠOVI

Bratislava 25. januára 1947

K otázke zriadenia vydavateľstva a nakladateľstva Tatrin prikladám Ti toto stanovisko Povereníctva školstva a osvetu, ktoré sme formulovali po porade s vedúcimi zainteresovaných našich odborov.

O potrebe propagácie významných činov a snáh vlády, SNR, Zboru povereníkov nie je možné pochybovať, a to z toho známeho dôvodu, že ak sa má nejaký celku prospešný čin uskutočniť, realizovať, musí o ňom byť dôsledne informovaná a o potrebe jeho presvedčená celá verejnosť.

Avšak aj pri uznaní tejto potreby nemôžeme upustiť zo zreteľa národohospodársky aspekt na vec a musíme uvažovať, či je skutočne potrebné aj tak dosť hospodársky zafážené naše pomery zafazovať podnikmi tohto druhu. Chcem poukázať na to, že uvedenou úlohou propagácie by bolo možné poveriť hociktoré z významnejších nakladateľstiev už jestvujúcich, ktorých sieť je u nás pomerne dosť hustá a aj výkonnosť postačujúca.

Mám za to, že túto úlohu by nebolo nevhodné presunúť aj na Štátne nakladateľstvo. Toto nakladateľstvo nepovažuje široká verejnosť za úrad a nie je preto odôvodnené obávať sa akejsi úradnosti publikácií, ktoré by tam povereníctvo cestou tohto nakladateľstva vydávalo. Moment hospodárny by pri tomto azda ani do úvahy neprišiel, lebo vec v prospech Povereníctva informácií sa dá ľahko účtovnícky zariadiť.

Ako ďalšie nakladateľstvo mohla by prísť do úvahy aj Matica slovenská, ktorá má po ruke dobre vystrojenú tlačiareň. Meno Matice by mohlo prispieť značnou mierou k zlepšeniu uvedenej propagácie. Organizačne by sa vec v Matici dala celkom dobre upraviť. A tu, podobne ako v predchádzajúcom prípade, bolo by možné aj edičnú činnosť zorganizovať

tak, aby straty z niektorých publikácií boli vyvažované ziskami z publikácií viac populárnych.

V neposlednom rade bolo by vec možné riešiť aj tak, že by u nás bola zriadená odbočka Orbisu, ktorá by propagačné úlohy Povereníctva informácií vo vlastnej kompetencii uskutočňovala. V tom prípade, pravda, musím pripomenúť, že na menovanie odbočky vyhradzuje si ingerenciu aj Povereníctvo školstva a osvety.

To by bolo nakrátko moje stanovisko k veci. Podotýkam, že našu hospodársku únosnosť treba v prvom rade mať na zreteli a z hľadiska tejto postupovať aj pri riešení tejto záležitosti.

Porúčam sa Ti s úctou

Tvoj
L. Novomeský

S. Belluš poslal Novomeskému 8. I. 47 odôvodnenie Tatrína, z ktorého mal zistiť, že „myšlienka zriadiť nakladateľstvo je opodstatnená“. Prosí ho „v našom spoločnom národnom záujme“, aby si spis preštudoval a zaujal k veci kladné stanovisko. „Nerád by som bol, keby sa vec mala riešiť na Zbore povereníkov pri rozličnosti stanovísk medzi nami.“

Keďže Belluš patril medzi reakčnejších predstaviteľov DS, Novomeský mal obavy, že nové nakladateľstvo posilní vplyv demokratov a podnikal kroky, aby znemožnil jeho vznik. Odpis listu Bellušovi poslal napríklad G. Husákovi (na obal si poznamenal: „Prerokovať vec s predstaviteľmi Št. nakladateľstva a vypracovať odpoveď s konkrétnymi návrhmi na riešenie vyznačených potrieb Pover. informácií. K rokovaniam pozvať si aj Miša Chorvátha.“) a správcovi MS J. Martákovi. Martákovi pripísal: „Podľa môjho presvedčenia nové nakladateľstvo skomplikuje väčšmi situáciu na poli knižného vydávania než je. Proti zriadeniu nového nakladateľstva nemám iný dôvod, než ten vecný, ktorý spomínam aj v priloženom liste. Prosil by som Vás — správu Matice — o vyjadrenie v týchto záležitostiach. Spor alebo akékoľvek napätia pre túto otázku vyvolávať a udržiavať, prirodzene, nechcem. Ide mi len o to, zistiť vecné dôvody z hľadiska dnešného a ešte väčšmi z hľadiska budúceho, či nie sú proti plánovanému podujatiu.“

Zavázilo Martákovo vyjadrenie? Isté je, že ZP súhlasil

s Tatrínom (len názov sa pozmenil na Tatran) už 14. III. 1947. Zakladajúce valné zhromaždenie „nakladateľskej a vydavateľskej spoločnosti“ Tatran sa konalo 19. IX. 47. Mala to byť účasťinná spoločnosť Pov. informácií, školstva, financií, priemyslu a obchodu, ako aj niekoľkých súkromníkov (zamestnanci PI). Prvým riaditeľom bol prozaik Ludo Zúbek. Po Februári 1948 ho vo funkcii riaditeľa nahradil Michal Považan. Neskôr viedol Tatran Andrej Plávka. Spočiatku vydával Tatran zväčša politickú literatúru, čoskoro sa však systematicky orientoval na vydávanie domácej i svetovej klasickej literatúry.